

Projekt Ansvarsfull Alkoholservering

UTVÄRDERINGSRAPPORT

1. Sammandrag

Som en del av Ålands handlingsprogram mot risk- och missbruk 2013-2016 i det förebyggande arbetet av de samhällsliga, sociala och medicinska skadeverkningarna av alkohol och droger så genomförde Ålands landskapsregering projekt *Ansvarsfull alkoholservering* enligt STAD-modellen på Åland år 2013. Syftet med metoden är att skapa en bättre och tryggare krogmiljö genom att minska våld och skador relaterade till alkohol och droger. Metoden består av flera olika delar där *samverkan* mellan ansvariga myndigheter och restaurangbransch, *utbildning* av restaurangpersonal samt *tillsyn* av restaurangerna är kärnan i metoden. Metoden bygger på ett strukturerat och långsiktigt arbete. Projektet utvärderas genom jämförande statistik över våldsbrott och misshandel med uppföljande tillsynsbesök. Metoden ansvarsfull alkoholservering bygger på ett långsiktigt arbete och med anledning av att projektet enbart pågått ett år så kan inte förändringar i våldsbrott- och misshandelstatistiken eller tillsynsstatistiken på Åland säkerställas härröra sig till projektet.

Under projektåret 2013 kan konstateras att samverkan mellan Ålands polismyndighet, tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHM och restaurangbranschen intensifierats och ägt rum i flera olika former och nivåer. Samverkan har skett genom referensgrupp för ansvarsfull alkoholservering, utbildning av personal i ansvarsfull alkoholservering, Ålands polismyndighet och ÅMHM har utfört saminspektioner och samarbetet har utvecklats mellan Ålands polismyndighet och serveringsställen i praktiken både ”inne på krogen och ute på gatan”.

Majoriteten, cirka 90 procent, av alla gripande enligt polislag på Åland ägde rum i Mariehamn. År 2013 uppgick antalet gripande enligt polislag i Mariehamn till 211 stycken. Grunden för den absoluta majoriteten av gripande är att en person inte kan ta vara på sig själv eller utgör fara för sig själv eller andra till följd av alkoholberusning. Under perioden 1.1–11.11 år 2013 uppgick 152 stycken ingripandeanmälningar direkt till Mariehamns utskänkningsställen mellan klockan 00-06. Ingripandeanmälningar registrerade till närrelaterade ställen som ”Nygatan” är inte inberäknade. I jämförelse mellan år 2012 och 2013 kan noteras en ökning av antalet gripande enligt polislag i Mariehamn med cirka 12 procent. Enligt STAD kan förklaringen till detta vara effekter av polisinsatsens ökade närvaro i restaurangtäta områden och ökat antal tillsynsbesök med polisinsats. Insatsen kan öka anmälningens benägenheten även om den faktiska misshandeln minskat. År 2013 uppgick antalet registrerade misshandelsbrott på Åland till 174 stycken. I jämförelse av de registrerade misshandelsbrotten på Åland så noteras en ringa sänkning under år 2013. Under år 2013 för Mariehamn även ett lägre antal indexpåverkande brott. Gatusäkerhetsindexet i Mariehamn kan jämföras ligga på samma nivå som till exempel Åbo, Vanda eller Tammerfors.

Under år 2012-2013 lade tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet extra vikt på information och på att kontrollera överträdelse som kan leda till överservering, till exempel portionsbestämmelserna enligt alkohollagstiftningen. Beträffande portionsbegränsningar och inspektion på serveringsställena på Åland så gjordes mindre anmärkningar vid tre tillfällen under år 2013. Under året köpte serveringsställena på Åland in 30 900 liter 100 procentig alkohol, en ökning med 330 liter jämfört med år 2012.

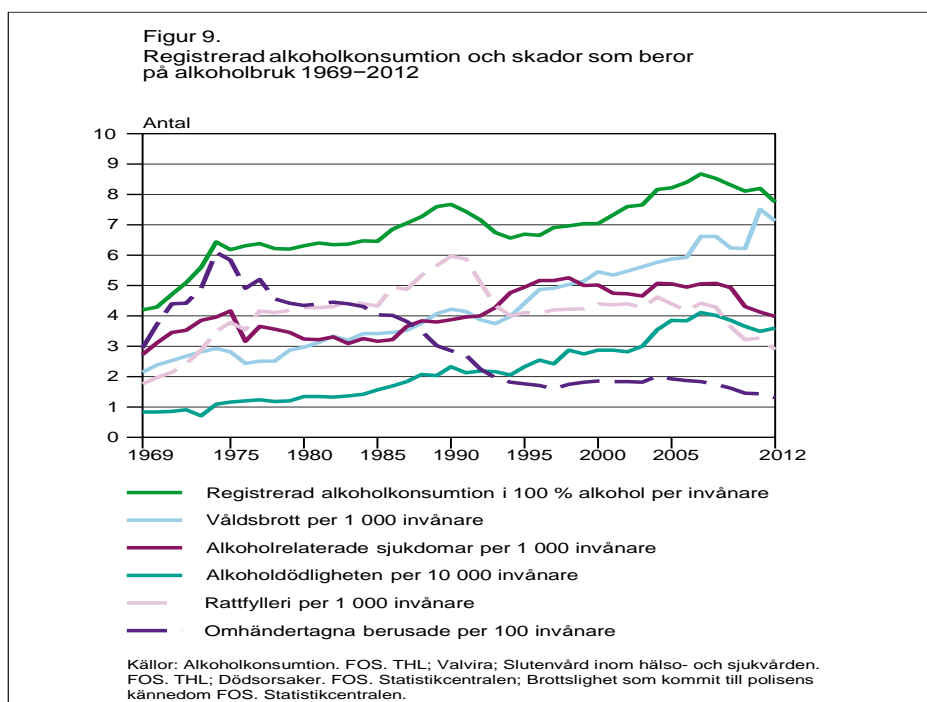
Totalt utfördes 61 oanmälda inspektioner under år 2013, varav 10 stycken utfördes i samarbete med Ålands polismyndighet. Under år 2013 uppgick antalet objekt med serveringstillstånd på Åland till 117 stycken. Av dessa var 58 procent beviljade fullständiga rättigheter, A-rättigheter. I jämförelse kan man påvisbart se förbättrade resultat vid inspektionerna av serveringsställena på Åland mellan år 2012 och år 2013. År 2012 var cirka 34 procent av inspektionerna utan anmärkning medan 59 procent av inspektionerna var utan anmärkning under år 2013. Samband mellan de förbättrade resultaten och projekt ansvarsfull alkoholservering är svåra att fastställa då det enligt STAD är det svårt att avgränsa tillsynen som en separat metod och den tillsyn som även utförts utan någon metod.

2. Innehållsförteckning

1. Sammandrag.....	1
2. Innehållsförteckning.....	2
3. Inledning.....	3
3.1. Metoden ansvarsfull alkoholservering.....	4
3.2. Effekter av metoden Ansvarsfull alkoholservering.....	5
4. Syfte.....	6
5. Metod.....	6
6. Resultat och diskussion.....	6
6.1. Referensgruppen.....	7
6.2. Kurs i ansvarsfull alkoholservering.....	8
6.3. Samarbete mellan tillståndsmyndighet, polismyndighet och krögare.....	9
6.4. Ålands polismyndighet – Gripande, anmälningar och brott.....	10
6.4.1.1. Gatusäkerhetsindex.....	12
6.5. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet – Tillsyn.....	13
7. Sammanfattning.....	16
7.1. Gripande enligt polislag och ingripandeanmälningar.....	16
7.2. Misshandelsbrott och gatusäkerhetsindex.....	17
7.3. Tillsyn.....	17
7.4. Samverkan inom projekt ansvarsfull alkoholservering.....	18
7.5. Slutord.....	18
8. Referenser.....	20

3. Inledning

Enligt Finlands Institut för hälsa och välfärd, THL senaste översikt över alkohol- och narkotikaområdet från år 2013 framgår ur statistiksynvinkel att alkoholbruk har ett samband med våldsamt beteende. Av de personer som misstänks som skyldiga till grov misshandel har en större andel, 64 procent, varit påverkade av alkohol än de som misstänks för lindrig misshandel. Åren 2010-2012 begicks cirka 57 procent av samtliga misshandelsbrott (misshandel, lindrig misshandel och grov misshandel) under påverkan av alkohol och 2 procent under påverkan av andra droger (Institutet för hälsa och välfärd, 2013).

Figur 1. Registrerad alkoholkonsumtion och skador som beror på alkoholbruk 1969-2012.

Källa: Institutet för hälsa och välfärd. Statistisk årsbok om alkohol och narkotika 2013.

Det svenska Brottsförebyggande rådet, BRÅ påtalar i sin nationella trygghetsundersökning 2014:1 att förekomst av alkohol och droger är vanligt förekommande vid misshandel. I undersökningen från år 2013 framkom att 58 procent av de som utsatts för misshandel hade intryck av att gärningspersonen var påverkad av alkohol eller droger. I vart tredje fall av tio uppgav de utsatta att de själva var påverkade av alkohol vid tillfället då misshandeln inträffade (Brottsförebyggande rådet, 2014). Enligt BRÅ så sker en stor del av misshandeln på allmän plats och är relaterad till alkohol. Vanligast är att både offer och förövare är män vid denna typ av misshandel och att personerna inte känner varandra sen tidigare. Vid misshandel i hemmet är det oftast kvinnan som är offret. Misshandeln mellan män i hemmet och på andra platser inomhus har minskat i takt med trenden att i Sverige allt oftare dricka alkohol på krogen istället för hemma (Brottsförebyggande rådet, 2013).

Finlands institut för hälsa och välfärd översikt över alkohol- och narkotikaområdet påvisar att alkoholbruket i Finland år 2011 orsakade offentliga sektorn direkta skadestnader på uppskattningsvis 888-1094 miljoner euro. De direkta skadestnaderna av narkotika var enligt beräkning 242-310 miljoner euro. Den största andelen av kostnaderna för alkoholskador, 25 procent, orsakades av alkoholmissbruksrelaterade kostnader för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, vilka år 2011 uppgick till cirka 246 miljoner euro. De narkotikarelaterade skadestnaderna för upprätthållande av ordning och säkerhet var 73 miljoner euro (Institutet för hälsa och välfärd, 2013).

I syfte att förebygga de samhällsliga, sociala och medicinska skadeverkningarna av alkoholdrycker så tillämpas Alkohollagen (FFS 1143/1994), tillämplig på Åland genom LL (2013:58) om tillämpning på Åland av

alkohollagen samt Förordningen om alkoholdrycker och sprit (FFS 1344/1994), tillämplig på Åland genom LF (2013:59) om tillämpning på Åland av riksförfattningar om alkohol. Förebyggande arbete sker på basen av lagstiftningens styrning av alkoholkonsumtionen. I alkohollagstiftningen ingår bland annat bestämmelser om hur alkoholservice får gå till för att förebygga olägenheter i samband med alkoholservice. Alkohol får bland annat inte serveras till personer som uppträder störande, är uppenbart berusade eller under 18 år (Alkohollagen FFS 1143/1994).

Som ett led i det förebyggande arbetet av de samhälleliga, sociala och medicinska skadeverkningarna av alkohol och droger och som i en del i Ålands landskapsregerings handlingsprogram mot riskbruk och missbruk 2013-2016, beslöt Ålands landskapsregering i januari 2013 att genomföra ett projekt i "Ansvarsfull alkoholservice" enligt STAD-modellen under år 2013 (Ålands landskapsregering, 2013).

3.1. Metoden ansvarsfull alkoholservice

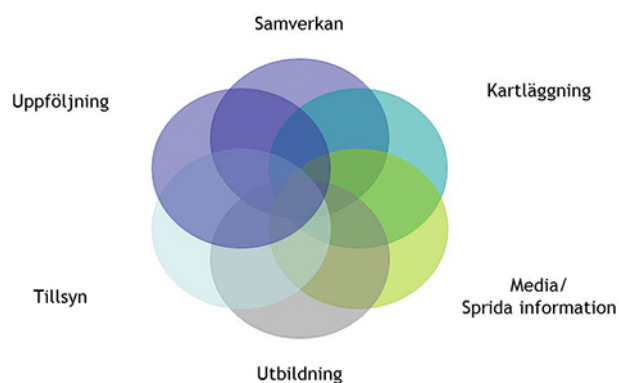
Ansvarsfull alkoholservice, AAS är ett välbeprövat metodpaket som utvecklades i Sverige under åren 1995-2001 som en del inom det så kallade STAD-projektet, Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem. Syftet med metoden är att skapa en bättre och tryggare krogmiljö genom att minska våld och skador relaterade till alkohol och droger. Det görs genom ett aktivt arbete, främst genom att:

- Minska berusningsgraden inne på krogarna
- Hindra alkoholservice till minderåriga

Metoden bygger på ett strukturerat, långsiktigt arbete och består av:

- Samverkan mellan bransch och myndigheter
- Utbildning i ansvarsfull alkoholservice
- Förbättrad tillsyn och policyarbete (STAD, 2014).

Metoden har flera olika delar där samverkan mellan ansvariga myndigheter och restaurangsbransch, utbildning av restaurangpersonal samt tillsyn av restaurangerna är kärnan av metoden. Alla delarna i metodpaketet stärker och kompletterar varandra (Folkhälsomyndigheten, 2014).

Figur 2. Samverkanmodell Ansvarsfull alkoholservice.
Källa: Folkhälsomyndigheten. Ansvarsfull alkoholservice 2014.

Arbetsmetoden Ansvarsfull alkoholservering visar att det går att sänka det alkoholrelaterade våldet bland gästerna när:

- Myndigheter och bransch bygger upp ett respektfullt samarbete som syftar till att förebygga/minska alkoholrelaterat våld och skador i krogmiljö.
- Polisen och kommun/myndighet utvecklar konkreta metoder för att bedöma kroggästers berusningsnivå och för att kunna upptäcka/hantera om underåriga blir serverade alkohol på krogen.
- Kommun/Myndighet utvecklar metoder för en effektivare kommunikation med poliser och tillståndshavare på restaurangerna.
- Polisen utbildar och utvecklar sitt samarbete med ordningsvakter.
- Krogpersonal får en ökad medvetenhet om alkohol för att på ett tydligt och professionellt sätt kunna neka alkoholservering till berusade och underåriga gäster (Statens folkhälsoinstitut, 2006).

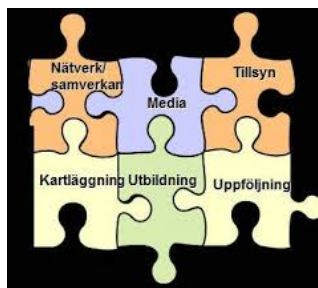
3.2. Effekter av metoden Ansvarsfull alkoholservering

År 2012 gjorde STAD i uppdrag av Statens folkhälsoinstitut en studie i effekterna av arbete enligt Ansvarsfull alkoholservering (AAS) Detta efter att metoden spridits i landets kommuner under perioden 1996-2009. Studien baserade sig på polisanmälda våldsbrott som begåtts mellan klockan 22.00 och 06.00 under nätter mellan lördagar och söndagar. Regressionsanalysen visade att metoden har haft en positiv effekt på den polisanmälda våldsbrottsligheten. För varje del av metoden som använts minskade våldsbrottsligheten med ungefär 3 procent. När man studerade varje metod del separat kom man fram till att samverkan i en samverkansgrupp hade en signifikant positiv effekt på den polisanmälda våldsbrottsligheten medan effekterna av utbildningsdelen och tillsynsdelen inte var signifikanta. Att utbildning av serveringspersonal inte hade signifikant samband med våldsbrottsligheten är i linje med tidigare studier enligt STAD. Förklaringen som ges till att tillsyn inte heller hade en signifikant effekt kan ha sin förklaring i att det är svårt att avgränsa tillsynen som en separat metoddel enligt AAS och den tillsyn som även utförts utan någon metod. STAD:s studie påtalar att statistiska uppgifter om polisanmälda våldsbrott kan ge en felaktig bild av effekterna av en polisinsats med ett ökat antal tillsynsbesök på restauranger med serveringstillstånd. Ökad närvaro av poliser i restaurangtäta områden kan öka benägenheten att anmäla misshandel även om den faktiska misshandeln minskat. Samverkan genomsyrar hela metoden AAS och den totala effekten av AAS har varit cirka 9 procent, när alla tre huvuddelarna har används (STAD, 2012).

Enligt Statens folkhälsoinstituts hälsoekonomiska analys av STAD:s arbete för ansvarsfull alkoholservering i krogmiljöer 1995-2000, framgår att en grupp forskare utvärderade projektet under perioden januari 1998 till september 2000. Den övergripande frågeställningen var att studera effekten genom att identifiera eventuella förändringar i antalet polisanmälda våldsbrott över tid. Forskarna beaktade anmälningar av våldsbrott både inom och utanför restaurangens lokaler, medan tiden begränsades till våld som inträffade mellan klockan 22.00 och 06.00. Resultatet visade att projektet hade lett till att antalet polisanmälda våldsbrott minskade med 29 procent under den studerade perioden. Enligt Statens folkhälsoinstituts hälsoekonomiska analys så påvisar resultaten att projekt "Ansvarsfull alkoholservering" förhindrade våld till en besparing för samhället på uppskattningsvis 291 miljoner kronor fördelat på rättsväsendet, 78 procent, produktivitetsvinster 15 procent, reducerat behov av hälso- och sjukvård 5 procent samt minskad materiell förstörelse 2 procent (Statens folkhälsoinstitut, 2007).

4. Syfte

Ålands landskapsregering beslöt år 2013 att genomföra ett projekt i "Ansvarsfull alkoholserving" enligt STAD-modellen. Projektet skulle genomföras med referensgrupp och samarbete mellan tillståndsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmiljö (ÅMHM), Ålands polismyndighet och krögare. Inom projektet skulle en kurs i ansvarsfull alkoholserving hållas under år 2013. Projektet skulle utvärderas i en rapport genom att jämföra statistik över våldsbrott och misshandel med uppföljande tillsynsbesök (Ålands landskapsregering: Socialvårdsbyrån, 2013).

Denna rapport har till syfte att följa upp projekt "Ansvarsfull alkoholserving" på Åland år 2013.

5. Metod

Uppföljningen av Ansvarsfull alkoholserving baserar sig på statistikrapport från Ålands Polismyndighet vilken granskar polisanmälningar och brott utifrån registerdata ALARM, RIKI-TRIP och PONA samt på tillsynsstatistik från Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet. Referensgruppen för "Ansvarsfull alkoholserving" har även beretts tillfälle för att yttra sin åsikt om projektet.

6. Resultat och diskussion

Upplägg och presentation av resultaten baserar sig på projektets uppdrag och innehåll;

- referensgruppen
- kurs i ansvarsfull alkoholserving
- samarbete mellan tillståndsmyndighet, polismyndighet och krögare
- statistik Ålands polismyndighet – Gripande, anmälningar och brott
- Statistik Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet - Tillsyn

6.1. Referensgruppen

Under år 2013 tillsattes en referensgrupp bestående av åtta representanter från hotell- och restaurangbranschen (krögare), en representant från utbildningsväsendet (Ålands hotell- och restaurangskola), en representant från Ålands polismyndighet, miljöinspektören med ansvar för alkoholtillsynen vid Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) samt landskapsregeringen genom socialinspektören med ansvarsområde för alkohol och droger. Projektansvarig under året var socialinspektören.

Under år 2013 har referensgruppen för ansvarsfull alkoholserving fungerat som ett diskussionsforum mellan hotell- och restaurangbranschen, polismyndigheten, tillsynsmyndigheten (ÅMHM) och landskapsregeringen. Under året har flertal ämnen lyfts upp och diskuterats i referensgruppen som till exempel bedömning av berusningsnivåer, behov och önskemål kring anordnande och innehåll av kurstillfällen, beviljande av förlängd serveringstid från 1 år till 2 år, framtagande av gemensam policy för krogarna, utbildningen i alkohollagstiftning "alkopasset", samarbete mellan utbildningsväsendet och arbetsplatserna på Åland samt "enportionsregeln". Utöver dessa mötestillfällen tog referensgruppen för ansvarsfull alkoholserving även emot studiebesök från Gotlands tillsynsmyndighet då gemensam genomgång och diskussion av alkoholärenden vid tillsynsmyndigheten på Gotland, Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, polisen och näringslivet genomfördes. Vid besöket diskuterades även likheter och olikheter mellan Gotland och Åland.

Under året har närvaron och engagemanget för referensgruppens möten och samarbete varierat bland referensgruppens representanter från hotell- och restaurangbranschen. En del av serveringsställena har aktivt deltagit både på möten, i diskussioner, på utbildningar och i arbetet med "Ansvarsfull alkoholserving" på det egna serveringstället och även utvecklat sitt samarbete med myndigheterna. En del av serveringsställena har lyst med sin frånvaro. Referensgruppen har utvärderat gruppens sammansättning och konstaterat att nya representanter från hotell- och restaurangbranschen bör tillfrågas att delta i gruppen vid en eventuell fortsättning (Ålands landskapsregering, 2014).

Enligt Statens folkhälsoinstitut (2006) går det att sänka det våld som är alkoholrelaterat bland krogarnas gäster om myndigheterna och bransch bygger upp ett respektfullt samarbete som syftar till att förebygga/minska alkoholrelaterat våld och skador i krogmiljö. Att säkerställa en engagerad referensgrupp är av stor vikt då samverkan i en samverkansgrupp enligt STAD (2012) har en signifikant positiv effekt på den polisanmälda våldsbrottsligheten.

Inför uppföljningen av projekt "Ansvarsfull alkoholserving" år 2013 har referensgruppens medlemmar beretts tillfälle att lämna sina synpunkter på projektet och dess påverkan.

Åsikter som lämnats gällande referensgruppen är bland annat att gruppen upplevs som ett bra diskussionsforum;

*[...]Bra med utbyte av erfarenheter aktörer emellan,
samt en plattform för diskussioner med myndigheter och polisen[...]*

*[...]Efter sommaren när den diskussionen lagt sig och dialogen
med myndigheterna varit tätare kan vi konstatera att "en-portionsregeln"
knappast framöver kommer att vara ett lika stort problem som det
upplevdes senaste sommarn[...]*

I referensgruppen för ansvarsfull alkoholserving har upplevelsen varit positiv av projekt "Ansvarsfull alkoholserving" som helhet under år 2013;

[...]varit mycket nöjda med projektet, men vi tror också att det är av största vikt att projektet får en fortsättning eftersom arbetet inte är klart[...]

[...]viktigt projekt och bra med ett engagemang från restauratörer, myndigheter och polis, att alla strävar mot samma mål att stävja de negativa kringeffekter överserving kan bidra till[...]

För att tillsammans kunna förändra attityderna i samhället kring alkohol och droger framkommer synpunkten i referensgruppen att det finns ett fortsatt behov av ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete.

[...]Långsiktigt och kontinuerligt arbete och samarbete är vad som behövs om vi tillsammans skall kunna förändra attityderna i dessa frågor[...]

(Ålands landskapsregering, 2014).

6.2. Kurs i ansvarsfull alkoholserving

Under år 2013 anordnades två kurstillfällen inom projekt "Ansvarsfull alkoholserving". I januari anordnades kursen "Ansvarsfull alkoholserving" under två dagar, 30-31 januari. Kursen riktade sig till serveringspersonal och krögare. Kursen bestod av både teori och "praktiskt lärande", genomgång av alkohollagen, narkotika på krogen och drogtecken, polisens roll på krogen, berusningsnivåer, alkoholens mentala effekter, videofilmer från krogmiljö med åtföljande diskussioner samt praktisk övning i konflikthantering. Till kursen var 65 personer anmälda. En kurs anordnades även den 8 maj om narkotika- och preparatkännedom och drogtecken, "Drogtecken och krogar mot knark". Kursen riktade sig till personal inom social- och sjukvård, ungdomsverksamhet, krögare och krogpersonal. På kursen deltog även personal från utbildningsväsendet och Ålands polismyndighet. Under onsdagen den 8 maj deltog cirka 120 personer på kursen.

Synpunkter som kommit fram i referensgruppen gällande den utbildning som anordnades under året har varit positiva. Den del i utbildningen som innehöll praktiska övningar i konflikthantering var särskilt uppskattade av serveringspersonalen;

[...]Utbildningstillfällena var verkligen uppskattade och synnerligen välplanerade med ett brett innehåll[...]

[...]De har alla den uppfattningen om att det är bra med vidareutbildning i frågorna och att få höra om andras lösningar och förslag på hur man bemöter gäster och framförallt då i de svåra situationerna[...]

(Ålands landskapsregering, 2014).

Kurserna som ordnades under året var uppskattade.

Enligt STAD:s (2012) studie finns inget signifikant samband mellan utbildning och våldsbrottsligheten. Statens folkhälsoinstitut (2006) påtalar dock att det visat sig att det går att sänka det alkoholrelaterade våldet bland gäster när krogpersonal får en ökad medvetenhet om alkohol för att på ett tydligt och professionellt sätt kunna neka alkoholserving till berusade och minderåriga.

6.3. Samarbete mellan tillståndsmyndighet, polismyndighet och krögare

Enligt STAD (2014) bygger metoden ansvarsfull alkoholserving till en del på samverkan mellan bransch och myndighet.

Under år 2013 kan man se ett utvecklat samarbete i praktiken både mellan Ålands polismyndighet och Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHM, samt mellan Ålands polismyndighet och krogarna. Under året har Ålands polismyndighet och miljöinspektören med ansvar för alkoholtillsynen vid ÅMHM utvecklat samarbetet i genomförande av gemensamma tillsyner på krogarna. Under år 2012 gick en person på polismyndigheten kurs i krog tillsyn för instruktörer. Därefter har ett antal personer inom polismyndigheten även erhållit endagskurs i krog tillsyn. Under år 2013 genomförde Ålands polismyndighet och ÅMHM 10 gemensamma tillsyner på krogarna. Gemensamt inspektionsprotokoll utarbetades under året för ÅMHM och Ålands polismyndighet.

Under året 2013 har även kontakten, samarbetet och kommunikationen mellan Ålands polismyndighet och serveringsställen ordningsvakter intensifierats. Polisens arbete har förändrats genom att polisen ökade sin närvaro i Mariehamns centrum. Polisen gör besök inne på krogarna, vilket inte tidigare var möjligt om det inte konkret hade inträffat en incident på krogen. Polisen försöker besöka krogarnas ordningsvakter under helgerna och diskutera kvällens utveckling. Ordningstvakterna kontaktar polisen vid problemsituationer. Vid krogstängning finns fler polispatruller inne i centrum och runt krogarna. Polisen stiger ur bilarna och går in i grill- och taxiköer vid behov. Krogarnas ordningsvakter kommer även ut från krogarna för att hjälpa polisen med att upprätthålla allmän ordning och säkerhet utanför serveringsstället (Ålands landskapsregering, 2014).

Enligt Statens folkhälsoinstitut (2006) så visar det sig att det går att sänka det alkoholrelaterade våldet bland gästerna om just myndigheter och bransch bygger upp ett respektfullt samarbete och om polisen utbildar och utvecklar sitt samarbete med ordningstvakter.

Bland referensgruppens medlemmar framkommer att man upplever att berusningsgraden hos krogarnas gäster har gått ned och att det blivit lugnare "på stan". Personer som är kraftigt berusade påträffas dock fortfarande i Mariehamns centrum;

[...]Vi upplever att berusningsgraden hos gästerna har gått ner, färre bråk samt att krogen i övrigt har blivit en trivsammare miljö för gästerna att vistas i[...]

[...]det har blivit lugnare på stan och de verkligt berusade har minskat en aning[...]

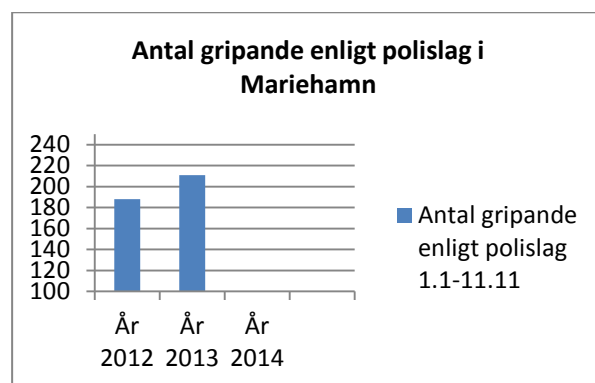
[...]Vissa helger förekommer det fortfarande att vi påträffar kraftigt berusade i centrum[...]

(Ålands landskapsregering, 2014).

Huruvida den verkliga berusningsgraden gått ned eller inte bland krogarnas gäster är svår att fastställa då det inte innan projektet startade genomfördes någon undersökning i berusningsgraden på krogarna. För mätbara och jämförbara resultat i förändringar på berusningsnivån borde undersökningar genomförts innan och efter projekt "Ansvarsfull alkoholserving".

6.4. Ålands polismyndighet – Gripande, anmälningar och brott

I Ålands polismyndighets statistikrapport kan konstateras att grunden för den absoluta majoriteten av gripande enligt polislagen är att en person antingen inte kan ta vara på sig själv eller utgör fara för sig själv eller andra till följd av alkoholberusning. Majoriteten av alla gripanden enligt polislag, cirka 90 procent, inträffade i Mariehamn. Under perioden 1.1–11.11 år 2012 var antalet gripanden på basen av polislagen 188 stycken i Mariehamn. Under motsvarande period år 2013 var antalet gripanden enligt polislag 211 stycken i Mariehamn, en ökning med 23 gripanden, cirka 12 procent.

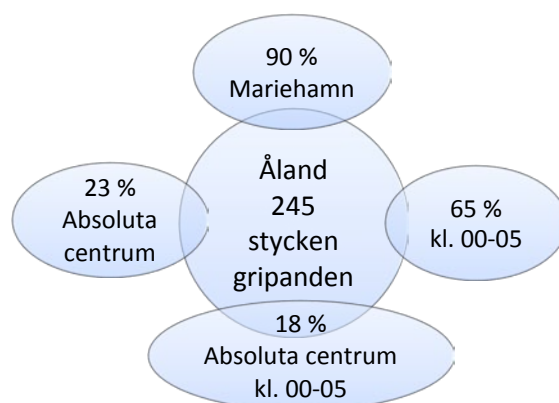

Figur 3. Antal gripande enligt polislag i Mariehamn 2012-2013 (1.1–11.11).

Källa: Ålands polismyndighet. Granskning av ingripandeanmälningar, polislagsgripande samt vålds-, skadegörelse- och rattfylleribrott vid Ålands polismyndighet år 2013.

Orsaken till att antal gripanden enligt polislagen ökat är svår att fastställa då påverkandefaktorerna kan vara flera. En påverkansfaktor värt att notera är dock att polisen under år 2013 ökat sin närvaro både inne och utanför serveringsställena i Mariehamn, intensifierat samarbetet med både krogarnas ordningsvakter och tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet. STAD (2012) påtalar i sin studie att effekterna av en polisinsats med ökad närvaro i restaurangtöta områden och ökat antal tillsynsbesök med polisinsats kan öka anmälningsbenägenheten även om den faktiska misshandeln minskat.

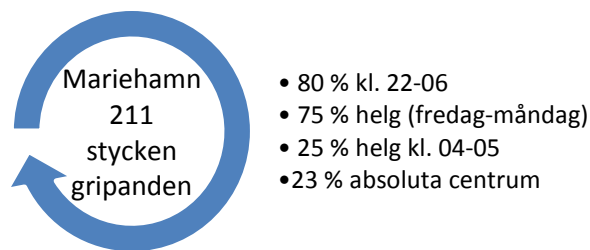
När man närmare studerar plats och tidpunkt för gripande under år 2012 framgår bland annat att 23 procent av alla gripanden på Åland under år 2012 inträffade i Mariehamns absoluta centrum och 65 procent av alla gripanden inträffade mellan klockan 00-05.

Figur 4. Gripande enligt polislag på Åland år 2012.

Källa: Ålands polismyndighet. Granskning av ingripandeanmälningar, Polislagsgripande samt vålds-, skadegörelse- och rattfylleribrott vid Ålands polismyndighet år 2013.

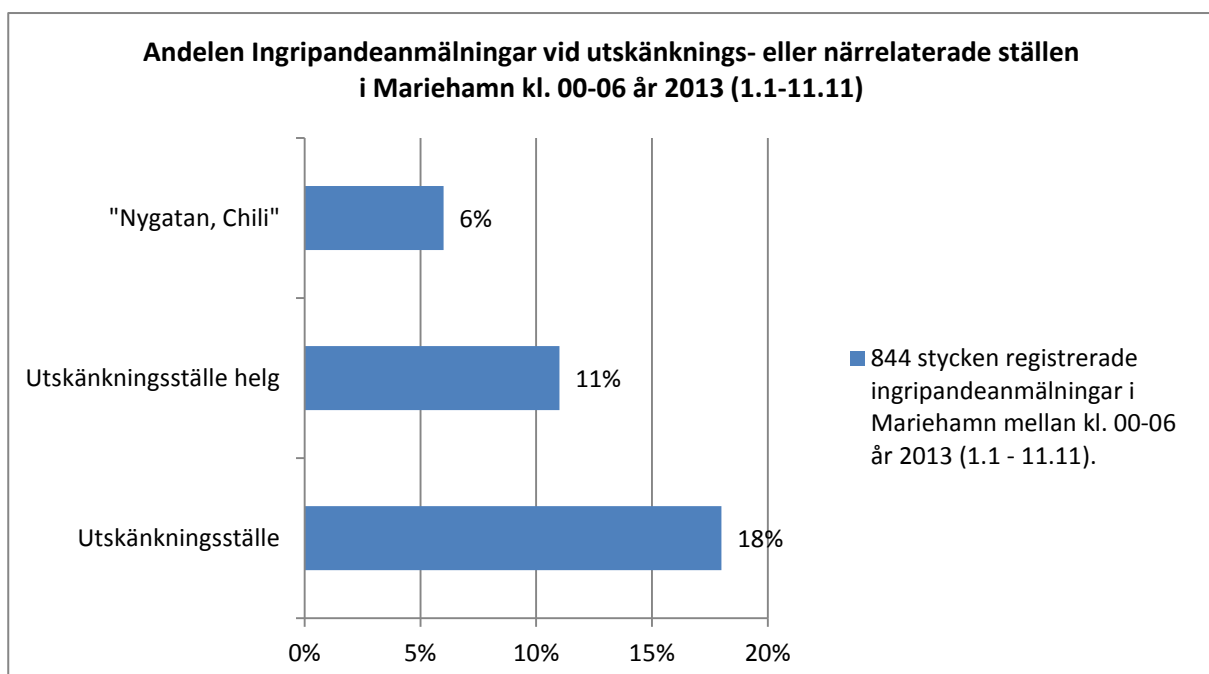
Vid närmare analys av statistiken i Mariehamn under år 2013 (1.1–11.11) så kan man utläsa att gripande enligt polislag i Mariehamn i över 80 procent av fallen inträffade mellan klockan 22 och 06, i 75 procent av fallen under helg. En klar överrepresentation av alla gripande i Mariehamn skedde helg mellan klockan 04-05 med cirka 25 procent av alla gripanden. Under året uppgick gripanden i absoluta centrum till cirka 23 procent (Ålands polismyndighet, 2013).

Figur 5. Gripande enligt polislag i Mariehamn år 2013 (1.1–11.11).

Källa: Ålands polismyndighet. Granskning av ingripandeanmälningar, Polislagsgripande samt vålds-, skadegörelse- och rattfylleribrott vid Ålands polismyndighet år 2013.

Under år 2013 (1.1–11.11) fanns 844 stycken ingripandeanmälningar registrerade i Mariehamn mellan klockan 00-06. När man närmare analyserar platserna för ingripande kan utläsas att utskänkingsställen i Mariehamn stod för cirka 18 procent av polisens alla registrerade ingripandeanmälningar mellan klockan 00 och 06 i Mariehamn. 11 procent av ingripandeanmälningarna är registrerade till utskänkingsställe på helg mellan klockan 00 och 06. Två av utskänkingsställena stod tillsammans för cirka 75 procent av polisens alla ingripanden och anmälningar till utskänkingsställen i Mariehamn. Ytterligare 6 procent ingripandeanmälningar är registrerade till "Nygatan, Chili" mellan klockan 00-06. (Ålands polismyndighet, 2013).

Figur 6. Andelen ingripandeanmälningar vid utskänkings- eller när relaterade ställen i Mariehamn kl. 00-06 år 2013 (1.1–11.11) beräknat på antalet ingripandeanmälningar i Mariehamn under samma period, 844 stycken.

Källa: Ålands polismyndighet. Granskning av ingripandeanmälningar, polislagsgripande samt vålds-, skadegörelse- och rattfylleribrott vid Ålands polismyndighet år 2013.

Under år 2012 fanns 179 registrerade misshandelsbrott för hela Åland. Till misshandelsbrott hör försök till misshandel, misshandel, försök till grov misshandel, lindrig misshandel samt grov misshandel. Av dessa är 75 procent, 134 stycken registrerade i Mariehamn och cirka 20 procent är registrerade i Mariehamns absoluta centrum. Runt 80 procent av alla registrerade misshandelsbrott som skedde i Mariehamns absoluta centrum under år 2012 inträffade mellan klockan 00 och 05.

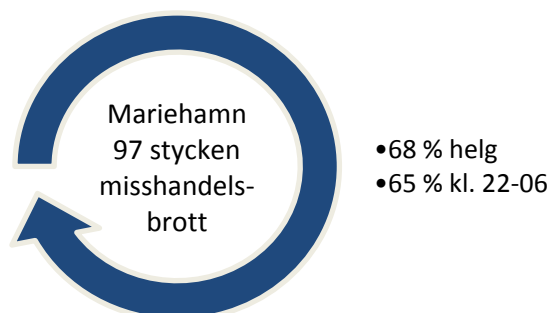

Figur 7. Registrerade misshandelsbrott på Åland och i Mariehamn år 2012 (1.1–31.12).

Källa: Ålands polismyndighet. Granskning av ingripandeanmälningar, polislagsgripande samt vålds-, skadegörelse- och rattfylleribrott vid Ålands polismyndighet år 2013.

Cirka 75 procent av alla registrerade våldsbrott under år 2013 är registrerade i Mariehamn, varav 7 till 8 fall av 10 fall inträffade under helg mellan klockan 00 och 06 (Ålands polismyndighet, 2013).

Under perioden 1.1–11.11 år 2013 bestod 90 procent av alla våldsbrott i Mariehamn av misshandelsbrott, 97 stycken. I begreppet våldsbrott ingår vålds- och/eller sexualbrott inklusive våld mot polis, försök till misshandel, misshandel, försök till grov misshandel, lindrig misshandel, grov misshandel, mord, försök till mord, grovt dödsvållande och vållande till personskada. Av de registrerade misshandelsbrotten under år 2013 i Mariehamn inträffade 65 procent mellan klockan 22-06 och 68 procent under helg, fredag-måndag (Ålands polismyndighet, 2013).

Figur 8. Registrerade misshandelsbrott i Mariehamn år 2013 (1.1–11.11).

Källa: Ålands polismyndighet. Granskning av ingripandeanmälningar, polislagsgripande samt vålds-, skadegörelse- och rattfylleribrott vid Ålands polismyndighet år 2013.

Under hela året 2013 uppgick antalet registrerade misshandelsbrott på Åland till 174 stycken (Polisen, 2013). I jämförelse med år 2012, 179 stycken, en minskning med 5 stycken registrerade misshandelsbrott.

6.4.1. Gatusäkerhetsindex

Gatusäkerhetsindex avser det viktade antalet stölder, misshandelsfall, skadegörelse samt ratt- och trafikonykterhet i förhållande till befolkningens mängd. Ju högre tal, desto bättre säkerhet. Olika brott påverkar indexet i olika grad i förhållande till i vilken grad de anses påverka allmänhetens trygghetskänsla. Information från denna typ av analyser används vanligtvis för att styra det preventiva arbetet och för att inrikta vidare analysarbete (Ålands polismyndighet, 2013).

De brott som påverkar gatusäkerhetsindexet består av: Rån, grovt rån, misshandel (samt lindrig och grov misshandel), grov misshandel begången i terroristiskt syfte, rån (samt grovt rån), rattfylleri (samt grovt rattfylleri), fylleri i sjötrafik (-lufttrafik, -tågtrafik), skadegörelse (samt lindrig och grov skadegörelse). Olika brott påverkar indexet i olika grad i förhållande till i vilken grad de anses påverka allmänhetens trygghetskänsla.

Under år 2012 låg gatusäkerhetsindexet för hela landskapet Åland på 102,47. Det kan anses att Åland ligger bra till då lokalpolis har ett medel om 85,93. Ju högre siffra desto bättre säkerhet. Mariehamn hade under år 2012 en gatusäkerhetsindex på 62,62 vilket är en förbättring jämfört med år 2011 med 12,08. Indextalen kan jämföras ligga i klass med större orter som Åbo, Vanda och Tammerfors. Under år 2013 registrerade Ålands polismyndighet som helhet en förhöjning av indexet. För Mariehamns del är denna förhöjning relativt blygsam, då det för Mariehamns del kan ses en liten sänkning av indexet under året. Förklaring till att Mariehamn till trots för ett lägre antal indexpåverkande brott och ändå registreras med ett lägre index jämfört med år 2012 förklaras med att de brott som står för minskningen "äts upp" av mindre ökning av "indexdyra" grovre brott under samma period. (Ålands polismyndighet, 2014).

6.5. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet - Tillsyn

Under åren 2010-2013 har objekt med serveringstillstånd hållit sig varaktiga till antalet på Åland. År 2013 uppgick antalet objekt till 117 stycken (ÅMHM, 2013). Enligt Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHM:s statistik (se figur 9.) kan dock utläsas att antalet serveringsställen med C-rättigheter minskat kraftigt. År 2013 hade enbart 3 serveringsställen C-rättigheter. Tolkningen till minskningen av serveringsställen med mellanölsrättigheter (servering av dryck innehållande högst 4,7 volym % alkohol) hänvisas till lättningen på kraven i regelverket om den ansvarige föreståndaren som gjorts på Åland enligt LL (1995:92) om tillämpning på Åland av alkohollagen. Serveringsställen med fullständiga rättigheter, A-rättigheter har ökat på Åland de senaste åren. År 2013 hade 58 procent av samtliga beviljade serveringsställen på Åland A-rättigheter. Om man tittar på mängden 100 procentig alkohol som köpts in från partihandlarna till serveringsställen med fast serveringstillstånd så kan man där även skönja en viss ökning. Under år 2012 köpte serveringsställena in cirka 30 600 liter 100 procentig alkohol. Motsvarande siffra år 2013 var 30 900 liter, en ökning med 330 liter 100 procentig alkohol (ÅMHM, 2014).

Med utgångspunkt i Institutet för hälsa och välfärd senaste översikt (2013), att alkoholbruk har ett samband med våldsamt beteende ur en statistiksynvinkel så kan man anta att det även finns ett samband mellan den mängd alkohol som säljs och serveras på serveringsställena på Åland och mängden av de våldsbrott och ingripanden enligt polislag som sker på Åland. Enligt Ålands polismyndighet sker majoritet av våldsbrotten i Mariehamn (Ålands polismyndighet, 2013). Påverkan och sambandet mellan inköp och bruk av alkohol från övriga ställen till exempel färjetrafiken finns inte kartlagd. Mängden taxfreesprit och dess påverkan på statistiken över Ålands våldsbrottslighet är dock en relevant påverkansfaktor att beakta.

För att förhindra att gäster snabbt blir berusade ska personalen vid serveringsställen servera alkoholdrycker i basportioner enligt stadgat i lag. Dessutom skall tillståndshavaren för att förhindra ordningsproblem och missbruk, se till att alkohol inte serveras till uppenbart berusade personer och att dessa avvisas från serveringsstället. Personalen skall även ha grundläggande rutiner för att förhindra att minderåriga personer serveras eller på annat sätt får tag på alkoholdrycker på serveringsstället (ÅMHM, 2012).

Under sommaren 2013 var fokus på många sätt på portionsbestämmelserna enligt alkohollagstiftningen. Tillsynsmyndigheten ÅMHM har de senaste åren informerat om och uppmärksammat överträdelse som kan leda till överservering eller servering till minderåriga, exempelvis servering av shot- och groggbrickor samt flera portioner till en och samma kund (ÅMHM, 2014). Under året 2012 lade ÅMHM extra vikt på att informera och kontrollera överträdelse som kan leda till överservering, genom exempelvis servering av shotbrickor och dubblad portioner (ÅMHM, 2012).

Figur 9. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, tillsynsstatistik år 2010-2013.

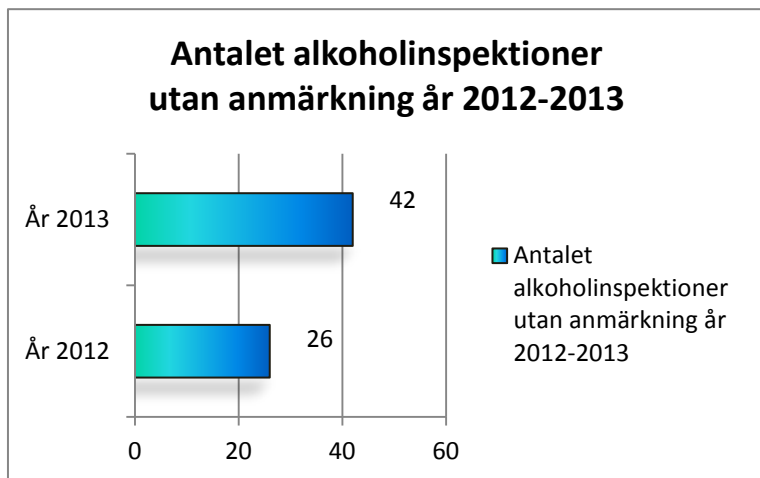
Källa: ÅMHHM, 2013.

Antal per år	2013	2012	2011	2010
Serveringsställen:				
A-rättigheter	68	64	61	64
B-rättigheter	46	46	48	38
C-rättigheter	3	8	12	18
Totalt	117	118	121	120
Objekt med serveringstillstånd				
Objekt med serveringstillstånd	117	118	121	120
Tillfälliga serveringstillstånd	40	44	43	42
Förlängd serveringstid, 1 år	4	4	5	4
Tillfälligt förlängd serveringstid	9	8	10	9
Inspektioner:				
Saminspektion med Ålands polismyndighet*	10	0	0	0
Totalt antal oanmälda inspektioner	61	77	35	28
*Nytt från år 2013.				
Beslut om påföljd för överträdelse av alkohollagen:				
Återkallade av tillstånd för viss tid	1	1	0	0
Återkallande permanent	2	0	0	0
Skriftlig varning	11	5	0	0
Skriftlig anmärkning	17	9	13	3
Överklagat tillsynsärende	0	1	0	0
Totalt antal administrativa åtgärder	31	16	13	3
Berörda serveringsställen	23	14		
Orsak:				
Rapportförsummelse, anmärkning	16	5		
Rapportförsummelse, varning	9	3		
Rapportförsummelse, 3 dagars återkallelse	1	1		
Förlorad tillförlitlighet enligt alkohollagens förutsättning för innehav av serveringstillstånd, permanent återkallelse	2	0		
Serveringsöverträdelse, anmärkning	3	4		
Serveringsöverträdelse, varning	2	2		

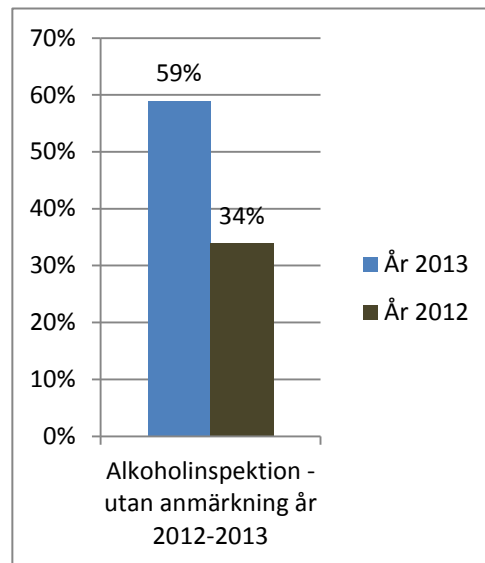
Under år 2013 genomförde Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHHM 61 stycken oanmälda inspektioner och 77 stycken år 2012. Inspektioner utfördes på restauranger, caféer och evenemang runtom på Åland. Majoriteten av inspektionerna genomfördes på högsäsong, eftermiddagar, kvällar och helger. Under året inledde Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHHM ett intensifierat samarbete med Ålands polismyndighet gällande tillsyn. Under år 2013 genomfördes 10 stycken saminspektioner tillsammans med polisen (ÅMHHM, 2014).

Under inspektionerna har ÅMHHM kontrollerat att alkohollagen och alkoholförordningen följs genom att granska företagens egenkontroll, dokumentation och hur serveringen sköts i praktiken. Det är den ansvariga föreståndaren och ställföreträdarna tillsammans som ska se till att alkohollagen följs på serveringsstället och det ska finnas ett anslag med namn på ansvarspersonerna uppsatt på serveringsstället (ÅMHHM, 2014).

Inspektionsresultaten för år 2013 har påvisbart förbättrats jämfört med år 2012 gällande tillsynen av serveringsställen på Åland. Detta kan bland annat utläsas i den ökade andelen inspektioner under år 2013 utan anmärkning. År 2012 var cirka 34 procent, 26 stycken av inspektionerna utan anmärkning. Under år 2013 var cirka 59 procent av inspektionerna, 42 stycken utan anmärkning.

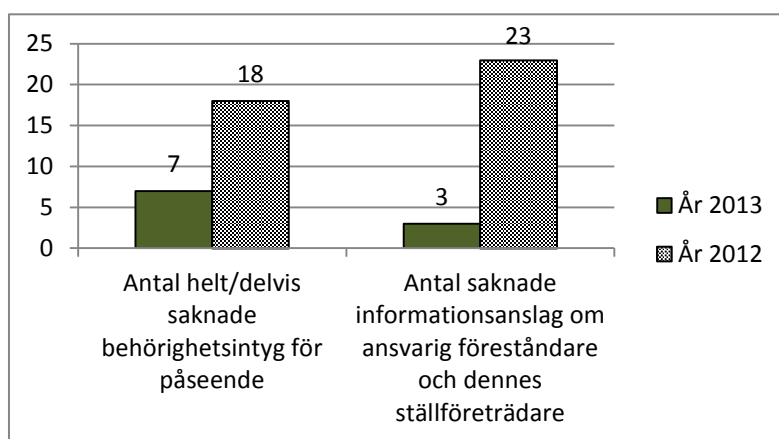

Figur 10. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, antalet alkoholinspektioner utan anmärkning 2012-2013. Källa: ÅMHHM, 2014. Årlig alkoholtillsyn 2013.

Figur 10. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, procent alkoholinspektioner utan anmärkning åren 2012-2013 . Källa: ÅMHHM, 2014. Årlig alkoholtillsyn 2013.

En klar förbättring har även skett gällande lagstadgade anslag med information om ansvarig föreståndare och dennes ställföreträdare. Under år 2012 saknades denna information vid 23 tillfällen, jämfört med år 2013 då informationen saknades i jämförelse vid enbart tre tillfällen. Under år 2012 saknades behörighetsintyg för påseende gällande ansvarig och ställföreträdande för alkoholutskänkingen helt eller delvis vid 18 inspektioner. Under år 2013 saknades behörighetsintyg vid sju inspektioner varav en tydlig förbättring skett.

Figur 12. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, inspektionsresultat 2012-2013 gällande avsaknad av behörighetsintyg och information om ansvarig föreståndare och ställföreträdare vid inspekterade serveringsställen.

Källa: ÅMHHM, 2014. Årlig alkoholtillsyn 2013.

Under år 2013 och 2012 så berörde de totalt 47 administrativa påföljderna sig till totalt till 28 olika serveringsställen, dvs. ett och samma serveringsställe har ådragit sig flera påföljder. Av serveringsställena hade 15 stycken fått en påföljd, 13 stycken hade fått två eller flera (upp till fyra påföljder har lett till att tillståndet återkallats permanent).

Ingen större skillnad noteras i jämförelse mellan år 2012 och 2013 och serveringsöverträdelse.

Beträffande portionsbegränsningen och inspektionen på serveringsställena på Åland, så gjordes mindre anmärkningar av tillsynsmyndigheten vid tre tillfällen under år 2013 (ÅMHH, 2014).

Faktorer som kan påverka tillsynsmyndighetens statistikresultat är bland annat vid vilka tillfällen tillsynerna genomförts, om tillsynen till exempel genomförs en livlig lördagsnatt eller en lugn fredagskväll. Oberoende av dag, tid på dygnet, högsäsong/lågsäsong skall kraven enligt alkohollagstiftningen gälla. En faktor som även påverkar tillsynsstatistiken är ÅMHH:s resurser för genomförande av inspektioner. Under sommaren år 2012 fanns en 100 procentig extra sommarinspektör anställd vid ÅMHH medan det under år 2013 fanns en extra sommarinspektör på 50 procent med delat ansvar för alkohol- och livsmedelstillsyn. Under år 2012 fick alkoholinspektören på ÅMHH en tilläggsresurs om ett administrativt stöd för registrering och tillsyn gällande serveringsställenas rapporteringsskyldighet enligt alkohollagen (FFS 1143/1994). Under år 2013 har det administrativa stödet fortsatt. I Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighets tillsynsstatistik åren 2012-2013 (ÅMHH, 2013) kan man tydligt avspegla påverkan på statistiken av den administrativa tilläggsresursen och vilket område myndigheten valt att prioritera i tillsynen. Till övervägande del beror de administrativa påföljderna under år 2013 på att företag inte skött sin lagstadgade rapporteringsskyldighet till tillsynsmyndigheten eller att företagets tillförlitlighet kan ifrågasättas (ÅMHH, 2014).

STAD påtalar i sin studie i effekterna av arbete enligt Ansvarsfull alkoholservering (AAS) att tillsyn inte har ett signifikant samband med våldsbrottsligheten när varje del av metoden studerats separat. STAD framför att förklaringen till detta kan bero på att det är svårt att avgränsa tillsynen som en separat metoddel enligt AAS och den tillsyn som även utförts utan någon metod. Enligt STAD så är det samverkan som genomsyrar hela metoden AAS och när alla tre huvuddelar använts så har den totala effekten av AAS varit cirka 9 procent (STAD, 2012).

7. Sammanfattning

Som ett led i det förebyggande arbetet av de samhällsliga, sociala och medicinska skadeverkningarna av alkohol och droger så genomförde Ålands landskapsregering projekt *Ansvarsfull alkoholservering* enligt STAD-modellen på Åland år 2013.

Av stor betydelse i uppföljningen av projekt ansvarsfull alkoholservering är att ha i åtanke att projektet enbart pågått ett år på Åland innan utvärderingen gjorts. I och med detta kan inte eventuella förändringar i våldsbrott- och misshandelstatistiken eller tillsynsstatistiken på Åland säkerställas härröra sig till projekt ansvarsfull alkoholservering. Vid analys av statistiken är det därmed inte tillförlitligt att dra slutsatser om metoden haft någon statistisk effekt på den polisanmälda våldsbrottsligheten på Åland varvid enbart spekulationer kan äga rum. Metoden ansvarsfull alkoholservering bygger på ett strukturerat och långsiktigt arbete. De studier som STAD och Statens folkhälsoinstitut tidigare gjort gällande effekten av metoden ansvarsfull alkoholservering baserar sig på projekt som pågått mellan 5-13 år.

Med detta i åtanke åskådliggörs sammanfattande fakta, statistik och utveckling som kan noteras under projektåret 2013 med ansvarsfull alkoholservering på Åland.

7.1. Gripande enligt polislag och ingripandeanmälningar

Majoriteten, cirka 90 procent, av alla gripande enligt polislag på Åland sker i Mariehamn. Grunden för den absoluta majoriteten av gripande är att en person inte kan ta vara på sig själv eller utgör fara för sig själv eller andra till följd av alkoholberusning. Under jämförande period år 2012 och 2013 så kan en ökning med cirka 12 procent noteras bland antalet gripande enligt polislag i Mariehamn. Antalet gripande ökade från

188 stycken till 211 stycken. Med utgångspunkt att 23 procent av alla gripanden som inträffat i Mariehamn skett i Mariehamns absoluta centrum så kan även en viss ökning noteras av antalet gripanden i centrum under år 2013. År 2012 inträffade 43 gripande enligt polislag i Mariehamns absoluta centrum och under jämförande period år 2013, 49 stycken. Under perioden 1.1–11.11 år 2013 uppgick 152 stycken ingripandeanmälningar direkt till Mariehamns utskänkingsställen mellan klockan 00-06. 93 stycken ingripandeanmälningar är registrerade till Mariehamns utskänkingsställe mellan klockan 00-06 under helg. I dessa siffror ingår inte ingripandeanmälningarna som är registrerade till närrelaterade ställen som "Nygatan, Chili".

Orsaken till ökningen av antalet gripande enligt polislag i Mariehamn och dess absoluta centrum kan vara flera. En av faktorerna kan enligt STAD (2012) vara effekterna av polisinsatsens ökade närvaro i restaurangtäta områden och ökat antal tillsynsbesök med polisinstans. Insatsen kan öka anmälningsbenägenheten även om den faktiska misshandeln minskat. Statens folkhälsoinstitut (2006) påtalar att det visat sig att det går att sänka alkoholrelaterade våldet bland gästerna om myndigheter och bransch bygger upp ett respektfullt samarbete och om polisen utbildar och utvecklar sitt samarbete med ordningsvakter.

7.2. Misshandelsbrott och gatusäkerhetsindex

När man synar statistiken för registrerade misshandelsbrott på Åland så framgår en ringa sänkning av antalet registrerade brott. År 2012 uppgick antalet misshandelsbrott på Åland till 179 stycken och år 2013 till 174 stycken registrerade brott. Med utgångspunkt att 75 procent av brotten är registrerade i Mariehamn så utgör detta för Mariehamn 134 stycken registrerade misshandelsbrott år 2012 och 130 stycken år 2013.

Under år 2012 låg gatusäkerhetsindexet för hela landskapet Åland på 102,47. Lokalpolis hade under samma år ett gatusäkerhetsindex om 85,93 varav Åland kan anses ligga bra till då allmänhetens säkerhet är större ju högre indextalet är. Under år 2013 registrerade Ålands polismyndighet som helhet en förhöjning av indexet. Mariehamn hade under år 2012 ett index på 62,62 vilket är en förbättring med 12,08 jämfört med år 2011. Index talet kan jämföras ligga på samma nivå som till exempel Åbo, Vanda eller Tammerfors. Under år 2013 för Mariehamn ett lägre antal indexpåverkande brott. Trots detta så kan för år 2013 noteras en liten sänkning av gatusäkerhetsindexet i Mariehamn. Förklaringen till detta är att de brott som står för minskningen "äts upp" av mindre ökning av "indexdyra grövre brott under samma period.

7.3. Tillsyn

Antalet objekt med serveringstillstånd på Åland har hållit sig varaktiga till antalet under åren 2010-2013. År 2013 uppgick antalet objekt med serveringstillstånd på Åland till 117 stycken. Av dessa var 58 procent beviljade fullständiga rättigheter, A-rättigheter. Andelen objekt med beviljade A-rättigheter har ökat under åren 2010-2013 medan andelen objekt med C-rättigheter minskat kraftigt. Förklaringen till detta hänvisas till lättningen av kraven i regelverket om den ansvarige föreståndaren som gjorts på Åland enligt LL (1995:92) om tillämpning på Åland av alkohollagen.

Under de senaste åren har Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHM informerat om och uppmärksammat överträdelse som kan leda till överservering eller servering till minderåriga. Under år 2012 lade ÅMHM extra vikt på att informera och kontrollera överträdelse som kan leda till överservering genom exempelvis servering av shotbrickor och dubbla portioner. Under sommaren 2013 var fokus på många sätt på portionsbestämmelserna enligt alkohollagstiftningen. Om man tittar på den mängd 100 procentig alkohol som serveringsställena på Åland köpt in så kan inte någon större påverkan skönjas på den inköpta mängden. År 2013 köpte serveringsställena på Åland in 30 900 liter 100 procentig alkohol jämfört med 30 600 liter år 2012. En ökning med 330 liter 100 procentig alkohol.

Av de 61 oanmälda inspektionerna som genomfördes år 2013 så utfördes 10 stycken saminspektioner med Ålands polismyndighet som en del inom projekt ansvarsfull alkoholserving. Under år 2013 genomfördes 16 färre inspektioner jämfört med år 2012. Förklaringen till detta kan ligga i differensen på den resurs som ÅMHM haft tillgänglig för alkoholinspektion under sommaren och högsäsongen på Åland.

När man tittar på resultaten av inspektionerna i jämförelse mellan år 2012 och 2013 kan man se påvisbart förbättrade resultat gällande tillsynen av serveringsställena på Åland. År 2012 var cirka 34 procent av inspektionerna utan anmärkning medan det år 2013 var 59 procent av inspektionerna som var utan anmärkning. Förklaringen till den påvisbara förbättringen av resultaten är svår att fastställa samt dess samband med projekt ansvarsfull alkoholserving. STAD (2012) påtalar att det är svårt att avgränsa tillsynen som en separat metod enligt ansvarsfull alkoholserving och den tillsyn som även utförts utan någon metod. Gällande serveringsöverträdelse så kan ingen större skillnad noteras mellan år 2012 och 2013. Beträffande portionsbegränsningen och inspektionen på serveringsställena på Åland, så gjordes mindre anmärkningar av tillsynsmyndigheten vid tre tillfällen under år 2013.

7.4. Samverkan inom projekt ansvarsfull alkoholserving

Trots att en statistisk effekt inte kan garanteras härröra och tillskrivas till projekt ansvarsfull alkoholserving efter ett år så finns anledning att anta att projektet haft en viss positiv effekt. Detta på basen av det arbete som genomförts under projektets första år. Enligt STAD (2012) är det samverkan som genomsyrar hela metoden ansvarsfull alkoholserving.

Under projektåret har bland annat Ålands polismyndighet, Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, landskapsregeringen och hotell- och restaurangbranschen byggt upp ett samarbete genom referensgruppen för ansvarsfull alkoholserving. Referensgruppens möten har fungerat som en plattform för diskussioner mellan myndigheter och bransch och under året har flertal ämnen lyfts upp och diskuterats på referensgruppens möten. Engagemanget från de olika deltagande krogarna har varierat under året både vad gäller referensgruppen och projekt ansvarsfull alkoholserving. Vid eventuell fortsättning av projektet är det av stor vikt att säkerställa en engagerad referensgrupp då samverkan i en samverkansgrupp enligt STAD (2012) har en signifikant positiv effekt på den polisanmälda våldsbrottsligheten.

Under projektåret har även ett samarbete utvecklats i det praktiska arbetet mellan myndigheterna och branschen. Polisen och ordningsvakterna har intensifierat sitt samarbete i att upprätthålla allmän ordning och säkerhet både inne och utanför serveringsställena i Mariehamn. Samarbetet mellan Ålands polismyndighet och Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet har utökats genom saminspektioner av serveringsställena på Åland. Under året anordnades även två kurstillfällen inom projektet. Till första kursen var 65 personer anmälda och vid andra kursen deltog cirka 120 personer. Kurserna bestod av både teoretiskt och praktiskt lärande. Utbildningstillfällena som ordnades under året ansågs välplanerade och var uppskattade. Statens folkhälsoinstitut (2006) påtalar att det visat sig att det går att sänka det alkoholrelaterade våldet bland gäster när krogpersonal får en ökad medvetenhet om alkohol för att på ett tydligt och professionellt sätt kunna neka alkoholserving till berusade och minderåriga.

7.5. Slutord

Insatser som ett led i förebyggande arbete av samhällsliga, sociala och medicinska skadeverkningar av alkohol och droger är av stor vikt. Alkoholbruket orsakar den offentliga sektorn omfattande skadekostnader varje år. Den största andelen av kostnaderna för alkoholskador, 25 procent, orsakas av alkoholmissbruksrelaterade kostnader för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Kostnaderna uppgick år 2011 till 246 miljoner euro i Finland. Under åren 2010-2012 begicks cirka 57 procent av samtliga misshandelsbrott i Finland under påverkan av alkohol och 2 procent under påverkan av andra droger. Enligt svenska Brottsförebyggande rådet, BRÅ (2013) så sker en stor del av misshandeln på allmän plats och är relaterad till alkohol.

Metoden ansvarsfull alkoholserving är en beprövad metod med goda resultat som har till syfte att förebygga och skapa en bättre och tryggare krogmiljö genom att minska våld och skador relaterade till alkohol och droger. Under projektåret 2013 med ansvarsfull alkoholserving på Åland kan konstateras att arbetet kommit igång väl i flera former och nivåer. Ett ettårigt projekt kan dock inte ge motsvarande resultat som både STAD och Statens folkhälsoinstitut påvisat i sina studier som baserar sig på projekt som

pågått i 5-13 år. STAD påvisar bland annat en total effekt om 9 procent på den polisanmälda våldsbrottsligheten som begåtts mellan klockan 22.00 och 06.00 lördagar och söndagar. För att metoden ansvarsfull alkoholserving skall kunna påvisa positiv effekt på resultat över våldsbrott och misshandelstatistiken med uppföljande tillsynsbesök krävs ett långsiktigt och strukturerat arbete. Vid beslut och upplägg av projekt ansvarsfull alkoholserving fortsättning bör beaktas att metoden bygger på långsiktigt och strukturerat arbete. Med bakgrund att metoden främst bygger på ett aktivt arbete att minska berusningsgraden inne på krogarna och hindra alkoholserving till minderåriga så finns även ett behov av att undersöka omfattningen av överserving och serving till minderåriga på Åland. Detta skulle även påvisa om metoden ansvarsfull alkoholserving har en påverkandefaktor på Åland.

8. Referenser

Alkohollagen FFS 1143/1994:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1994/19941143?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=alkohollagen>

Brottsförebyggande rådet. (2014). Nationella trygghetsundersökningen 2013 - Om utsatthet, otrygghet och förtroende (BRÅ rapport 2014:1). Stockholm:

https://www.bra.se/download/18.35c681d4143337cb6b29e9/1395068368052/2013_1_NTU_2013.pdf

Brottsförebyggande rådet. (2013). Våld och misshandel:

<http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/vald-och-misshandel.html>

Folkhälsomyndigheten.(2014). Ansvarsfull alkoholserving:

<http://folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/tillsyn-och-regelverk/tillsyn-alkohol/ansvarsfull-alkoholserving/>

Institutet för hälsa och välfärd. (2013). Statistisk årsbok om alkohol och narkotika 2013:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110892/SVT_PTVK_2013_korjattu%2018.2.2014_verkko.pdf?sequence=1

Polisen (2013). Brott som kommit till polisens kännedom på Ålands 2013. Statistisk sammanställning:

[http://www.polisen.ax/poliisi/aland/home.nsf/files/Brott%20som%20kommit%20till%20polisens%20kännedom%20på%20Åland%202013/\\$file/Brott%20som%20kommit%20till%20polisens%20kännedom%20på%20Åland%202013.pdf](http://www.polisen.ax/poliisi/aland/home.nsf/files/Brott%20som%20kommit%20till%20polisens%20kännedom%20på%20Åland%202013/$file/Brott%20som%20kommit%20till%20polisens%20kännedom%20på%20Åland%202013.pdf)

STAD.(2012). Ansvarsfull alkoholserving – effekter på våldsbrottsligheten i landets kommuner. (STAD:s rapportserie, 2012- rapport 50):

http://stad.org/wp-content/uploads/2012/02/STAD-rapport_50_120913_BT.pdf

STAD. (2014). Restaurangarbetet i Stockholms stad och län:

<http://stad.org/verksamheter/restaurang/>

Statens folkhälsoinstitut.(2006). Ansvarsfull alkoholserving – en metod som förebygger alkoholrelaterade skador i restaurangmiljö (Nr 5 i Statens folkhälsoinstituts metodskrifter för lokalt arbete mot alkohol och narkotika).

Statens folkhälsoinstitut. (2007). Ansvarsfull alkoholserving i krogmiljö – kostnader, besparingar och hälsovinster. (Statens folkhälsoinstitut, 2007 – rapport 9):

http://folkhalsostämman.se/PageFiles/3116/Ansvarsfull_alkoholserving.pdf

Ålands landskapsregering. (2013). Ålands handlingsprogram mot riskbruk och missbruk:

http://www.regeringen.ax/.composer/upload/modules/publikationer/slutgiltigt_andtsprogram.pdf

Ålands landskapsregering: Socialvårdsbyrån (2013). Projekt i "Ansvarsfull alkoholserving" (Enskild föredragning 2013/4):

[http://www.regeringen.ax/protokoll.pbs?&protokoll\[year\]=2013&protokoll\[department\]=S&protokoll\[office\]=S1](http://www.regeringen.ax/protokoll.pbs?&protokoll[year]=2013&protokoll[department]=S&protokoll[office]=S1)

Ålands landskapsregering: Socialvårdsbyrån (2014). PM Ansvarsfull alkoholserving år 2013.

Ålands polismyndighet. (2013). Granskning av ingripandeanmälningar, polislagsgripande samt vålds-, skadegörelse- och rattfylleribrott vid Ålands polismyndighet år 2013.

Åland polismyndighet. (2014). E-post konversation med Ålands polismyndighet.

ÅMHM.(2012). Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, Årlig alkoholtillsyn 2012:
<http://www.amhm.ax/Gemensamt/Filer/Mb%2080%20projektrapport%20alkoholtillsyn%202012.pdf>

ÅMHM. (2013). Ålands miljö- och hälsomyndighet. Tillsynsstatistik, sammanställning år 2010-2013.

ÅMHM.(2014). Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, Årlig alkoholtillsyn 2013:
<http://www.amhm.ax/Gemensamt/Filer/%C3%85rlig%20alkoholtillsyn%202013.pdf>